

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСІТЭТ

УДК 821.161.3.09(092)+821.161.09(092)

ГЛАЗМАН
Любоў Якаўлеўна

**САМАІДЭНТЫФІКАЦЫЯ АСОБЫ Ў «МАЛОЙ» ПРОЗЕ
М. ГАРЭЦКАГА І Л. АНДРЭЕВА**

Аўтарэферат дысэртацыі на атрыманне вучонай ступені
кандыдата філалагічных навук

па спецыяльнасцях 10.01.01 – беларуская літаратура;
10.01.02 – руская літаратура

Мінск, 2018

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

Работа выканана ва ўстанове адукацыі «Віцебскі дзяржаўны
ўніверсітэт імя П. М. Машэрава»

Навуковы кіраўнік

Сінькова Людміла Дзмітрыеўна,
доктар філалагічных навук,
прафесар, прафесар кафедры гісторыі
беларускай літаратуры Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта

Афіцыйныя апаненты:

Гніламёдаў Уладзімір Васільевіч,
доктар філалагічных навук,
прафесар, акадэмік, галоўны
навуковы супрацоўнік аддзела тэорыі
і гісторыі літаратуры філіяла
«Інстытут літаратуразнаўства імя
Я. Купалы» ДНУ «Цэнтр
даследаванняў беларускай культуры,
мовы і літаратуры НАН Беларусі»

Сомаў Сяргей Эдуардавіч, кандыдат
філалагічных навук, дацэнт, дацэнт
кафедры літаратуры і міжкультурных
камунікацый УА «Магілёўскі
дзяржаўны ўніверсітэт імя
А.А. Куляшова»

Апаніруючая арганізацыя

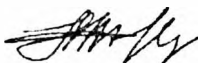
УА «Полацкі дзяржаўны
ўніверсітэт»

Абарона адбудзецца «30» лістапада 2018 г. у 14.30 на пасяджэнні
савета па абароне дысертацый Д 02.01.12 пры Беларускам дзяржаўным
ўніверсітэце (220030, г. Мінск, вул. К. Маркса, 31, філалагічны факультэт,
аўд. 62; тэл. вучонага сакратара: 327-61-40).

З дысертацыяй можна пазнаёміцца ў Фундаментальнай бібліятэцы
Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Аўтарэферат разасланы «23» кастрычніка 2018 г.

Вучоны сакратар савета
па абароне дысертацый

М. М. Хмяльніцкі

¹ (ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

УВОДЗІНЫ

Праблема самаідэнтыфікацыі асобы надзвычай востра паўстае ў «пераломныя» моманты гісторыі, калі чалавек аказваецца гвалтоўна вырваным са звыклага ладу жыцця і вымушаны праходзіць пэўныя этапы ўласнага самавызначэння. Названыя працэсы глыбока асэнсаваныя ў творчасці двух сучаснікаў, пачынальнікаў літаратурнага экспрэсіянізму ў сваіх нацыянальных традыцыях, класікаў дзвюх славянскіх літаратур – Максіма ГАРЭЦКАГА (1893 – 1938) і Леаніда АНДРЭЕВА (1871 – 1919). Яны тварылі ў адным гістарычным кантэксце на яго разломе, у момант максімальнай дынамічнасці і змены культурнай парадыгмы. Для рускай культуры і літаратуры – гэта перыяд трывожнага чакання наспелых змен, ідэйных хваляванняў і філасофстваванняў, а таксама пэўнай эстэтычнай перанасычанасці. У беларускім асяроддзі выпявалі надзеі на культурнае адраджэнне, гэта час творчага «ўсплёску» і вострага рэагавання на ўсе тыя грамадска-палітычныя зрухі, якія непасрэдна ўплывалі на развіццё нацыянальнай самасвядомасці на фоне хуткага станаўлення і развіцця новага літаратурнага працэсу. У гэтых варунках абодвух пісьменнікаў асабліва цікавіла асоба, яе маральны стан, самаўсведамленне; прычым у шырокім спектры, прэзентатыўна – менавіта ў «малой» прозе, якая рабілася найхуткай рэакцыяй на падзеі і грунтам для маштабных абагульненняў у далейшым. У творах, пазначаных як рэалістычнай, так і мадэрнісцкай паэтыкай, абодва класікі канцэнтравалі ўвагу на суаднясенні праблемы самаідэнтыфікацыі асобы з трагічнымі і лёсавызначальнымі гістарычнымі абставінамі, у якіх апынуліся славянскія народы.

Аktуальнасць працы вызначана каштоўнасцю таго вопыту па асэнсаванні праблем асобы ў яе повязях з гісторыяй і соцыумам, што захоўваецца ў мастацкіх тэкстах літаратурнай класікі ХХ ст., да якой, безумоўна, належыць «малая» проза М. Гарэцкага і Л. Андрэева. Аktуальным і неабходным з’яўляецца таксама паглыбленне ведаў пра рэальную карціну беларуска-рускіх узаемасувязей з пункту гледжання літаратуразнаўства ХХІ ст. Акрамя таго, спецыяльныя працы, у якіх творчасць М. Гарэцкага паслядоўна супастаўлялася б з плёнам рускай літаратуры і блізкімі мастацкімі з’явамі, яскрава прадстаўленымі ў творчасці Л. Андрэева, адсутнічаюць.

Тым не менш, у сучасным літаратуразнаўстве існуе вялікая колькасць навуковых прац па прозе кожнага з даследуемых пісьменнікаў. Творчасць М. Гарэцкага сістэматычна даследавалася А. М. Адамовічам,

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

А. Я. Адамовічам, Дз. Я. Бугаёвым, Т. С. Голуб, В. М. Губскай, Т. М. Дасаевай, В. П. Жураўлёвым, В. А. Каваленкам, Г. В. Кажамякіным, М. М. Каратковым, А. М. Макарэвічам, М. І. Мішчанчуком, М. І. Мушыньскім, Л. Д. Сіньковай, З. І. Трацяк, М. А. Тычынам, І. П. Чыгрынам, А. В. Шышко, інш. Прозе Л. Андрэева прысвечаны даследаванні Л. М. Афоніна, Л. А. Іезуітавай, В. В. Заманскай, Л. А. Калабаевай, Ф. І. Куляшова, І. І. Маскоўкінай, В. А. Мескіна, Е. А. Міхеічавай, С. Э. Сомова, С. Ю. Ясенскага, інш.

Абраная праблема кантэкстуальна закранаецца ў такіх працах, як акадэмічныя «Нарысы па гісторыі беларуска-рускіх літаратурных сувязей: У 4 кн.», манаграфіях Л. А. Калабаевай «Концепция личности в русской реалистической литературе рубежа XIX – XX веков», С. Э. Сомова «Между правдой и истиной: Леонид Андреев на путях богоборчества», Е. А. Лявонавай «Агульнае і адрэдкае: творы беларускіх пісьменнікаў XX ст. у кантэксце сусветнай літаратуры», а таксама дысертацыйных даследаваннях Т. М. Тарасавай «Праблема «Чалавек і вайна» ў творчасці Максіма Гарэцкага і Анры Барбюса», В. І. Уткевіч «Тыпалогія нацыянальнага характару ў творчасці Кнута Гамсуна і Максіма Гарэцкага», З. І. Трацяк «Ідэйна-мастацкае асэнсаванне Першай сусветнай вайны ў творчасці Э. Хемінгуэя і М. Гарэцкага» і некаторых іншых.

Аўтары прац, прысвечаных прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева, не ставілі перад сабой задач канцэптуальнага аналізу праблем самаідэнтыфікацыі персанажаў у творах гэтых мастакоў з паслядоўным улікам адрозных нацыянальна-культурных традыцый. Акрамя таго, само паняцце самаідэнтыфікацыі асобы параўнаўча нядаўна актуалізавалася ў літаратуразнаўчай навуцы на яе памежжы з іншымі гуманітарнымі дысцыплінамі. Яго тэрэтычнае абгрунтаванне можна знайсці пераважна ў псіхалагічных, філасофскіх і сацыялагічных працах Э. Эрыксана, Ю. Хабермаса, А. Гідэнса, В. Хёсле, А. Ю. Шаманава, М. А. Шчарбакова, А. У. Лук'янава, А. П. Бялінскай, інш. У літаратуразнаўстве тэрэтычны аспект самаідэнтыфікацыі асобы разглядаўся ў працах М. М. Бахціна, асобных артыкулах Л. А. Сафронавай, С. С. Імхелавай.

Аналіз апавяданняў, лірычных і філасофскіх замалёвак, мастацка-дакументальных твораў рознай ступені апрацаванасці (у творчасці М. Гарэцкага), мастацка-публіцыстычных тэкстаў (Л. Андрэева) і эпісталарыяў М. Гарэцкага і Л. Андрэева стварае магчымасці для выяўлення розных па характары і спосабе адлюстравання

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

самаідэнтыфікацыйных формаў, рэалізаваных у шматлікіх і разнастайных вобразах персанажаў, што выяўляе дасканаласць апавядальных тэхнік абодвух класікаў.

Супастаўленне мастацкіх формаў самаідэнтыфікацыі асобы ў творах беларускага і рускага празаікаў дазваляе таксама вызначыць разнавектарнасць аўтарскіх інтэнцый, спецыфіку светабачання двух класікаў пры вырашэнні аналагічных творчых задач.

АГУЛЬНАЯ ХАРАКТАРЫСТЫКА РАБОТЫ

Сувязь працы з буйнымі навуковымі праграмамі і тэмамі

Даследаванне праведзена ў межах навуковай тэмы кафедры літаратуры ВДУ імя П. М. Машэрава: «Беларуская літаратура як дэтэрмінант і адлюстраванне духоўнага развіцця грамадства: аксіялагічны патэнцыял, эстэтычная ідэнтычнасць», уключана ў ДПФД «Беларуская мова і літаратура» (№ дзяржаўнай рэгістрацыі: 20160349. Дата рэгістрацыі: 16.03.2016). Акрамя таго, даследаванні па тэме дысертацыі праводзіліся ў рамках выканання Гранта аспіранта Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь па тэме «Самаідэнтыфікацыя асобы ў «малой» прозе Л. Андрэева і М. Гарэцкага» (№ дзяржаўнай рэгістрацыі: 20150520. Дата рэгістрацыі: 25.04.2015).

Мэта і задачы даследавання

Мэта дысертацыйнага даследавання – вызначэнне мастацкіх формаў самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў аспекце кампаратывнага аналізу.

Дасягненне пастаўленай мэты прадугледжвае вырашэнне наступных задач:

1) ахарактарызаваць праблему самаідэнтыфікацыі асобы як адну з актуальных у літаратуразнаўстве і як важны прыярытэт у мастацкім светабачанні М. Гарэцкага і Л. Андрэева;

2) выявіць ідэйна-мастацкія падыходы да раскрыцця самаідэнтыфікацыі асобы і іх сувязь з жанравым выбарам у прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева;

3) вызначыць спецыфіку самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў маральным і сацыякультурным аспектах;

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

4) устанавіць агульнае і адметнае ў асобаснай самаідэнтыфікацыі персанажаў з твораў М. Гарэцкага і Л. Андрэева з улікам стылёвых прыярытэтаў кожнага з іх;

5) вылучыць самаідэнтыфікацыйную накіраванасць асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева ва ўмовах уплыву адрозных культурна-літаратурных традыцый.

Аб'ект і прадмет даследавання

Аб'ектам даследавання з'яўляюцца мастацкія тэксты «малой» прозы і эпістальныя тэксты М. Гарэцкага і Л. Андрэева.

Прадмет даследавання – мастацкія выявы самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева.

Метадалогія і метады правядзення даследавання

Зварот да параўнальна-гістарычнага метаду, тэорыі кампаратыўнага вывучэння літаратурных з'яў дазваляюць суаднесці творчыя пазіцыі М. Гарэцкага і Л. Андрэева з улікам адрозных культурна-літаратурных традыцый; выкарыстанне культурна-гістарычнага метаду і элементаў кантэкстуальнага аналізу дае магчымасць даследаваць творчую спадчыну абраных аўтараў з улікам рэалій першай трэці XX стагоддзя.

Навуковая навізна даследавання

У дысертцыі ўпершыню праведзена канцэптуальнае супастаўленне «малой» прозы ды эпістальных тэкстаў М. Гарэцкага і Л. Андрэева.

Ахарактарызавана праблема самаідэнтыфікацыі асобы як актуальная для літаратуразнаўства і як прыярытэтная ў мастацкім светабачанні М. Гарэцкага і Л. Андрэева;

выяўлены ідэйна-мастацкія падыходы да раскрыцця самаідэнтыфікацыі асобы і іх сувязь з жанрава-стылёвымі прыярытэтамі ў мастацкай «малой» прозе і эпістальных М. Гарэцкага і Л. Андрэева;

раскрыты аксіялагічны і сацыяльны аспекты адлюстравання самаідэнтыфікацыі асобы ў творах М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў час радыкальных светапоглядных трансфармацый і грамадскіх змен;

абгрунтаваны прыёмы «ўскладненай» ідэнтычнасці («раздвоенасць» свядомасці і «маска») як адлюстраванне індывідуальна-аўтарскіх і нацыянальна-ментальных асаблівасцей «малой» прозы М. Гарэцкага (адлюстраванне нацыянальнага менталітэту, матыў сацыяльнага прыстасавання) і Л. Андрэева (супярэчлівасць чалавечай натуры, дамінаванне маральна-этычнай праблематыкі);

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

вызначана самаідэнтыфікацыйная скіраванасць асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева ва ўмовах уплыву адрозных культурна-літаратурных кантэкстаў;

выяўлена рознаветарнасць самаідэнтыфікацыі асобы ў мастацкай «малой» прозе і эпісталярных М. Гарэцкага (устаноўка асобы на суіснаванне з іншымі людзьмі і жыццёвымі рэаліямі і прыняцце гэтых рэалій, на ўсвядомленае захаванне і акумуляцыю традыцыйных нацыянальных каштоўнасцей) і Л. Андрэева (індывідуалістычная асобасная ўстаноўка, адмаўленне ўсяго традыцыйнага);

істотна ўдакладнены і паглыблены веды пра рэаліі беларуска-рускіх узаемасувязей з пункту гледжання літаратуразнаўства XXI ст. на прыкладзе класічнай спадчыны М. Гарэцкага і Л. Андрэева.

Практычная значнасць вынікаў даследавання

Вынікі даследавання могуць быць выкарыстаны ў навучальным працэсе пры стварэнні вучэбных дапаможнікаў для студэнтаў філалагічных факультэтаў і падручнікаў для школьнікаў; пры падрыхтоўцы лекцыйных курсаў па гісторыі беларускай і рускай літаратур першай паловы XX стагоддзя ва ўстановах вышэйшай адукацыі, у самастойнай навуковай працы студэнтаў, а таксама ў працы настаўнікаў беларускай і рускай літаратур пры падрыхтоўцы да ўрокаў і факультатывных заняткаў.

Палажэнні, якія выносяцца на абарону

1. Культурна-гістарычныя ўзрушэнні і светапоглядныя трансфармацыі пачатку XX стагоддзя абвастрылі праблему самаідэнтыфікацыі індывіда, што прывяло да яе актуалізацыі і вылучэння ў якасці самастойнага аб'екта даследавання ў міждысцыплінарным абсягу. Асобасная самаідэнтыфікацыя з'яўляецца феноменам, які адлюстроўвае стан чалавека і разам з тым грамадства практычна на ўсіх узроўнях: нацыянальным, сацыякультурным, эканамічным. У літаратуразнаўстве феномен самаідэнтыфікацыі трансфармуецца ў адну з самых значных характарыстык персанажа або наратара. Мастацкія тэксты прадстаўнікоў двох блізкіх нацыянальных літаратур першай трэці XX стагоддзя М. Гарэцкага і Л. Андрэева надзвычай паказальныя ў інтэрпрэтацыях праблемы самаідэнтыфікацыі асобы. Літаратуразнаўчы аналіз выяўляе крызісныя станы самаідэнтыфікацыі асобы, адлюстраваныя пісьменнікамі. Наяўнасць важных сыходжанняў у прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева (гуманістычная, антываенная накіраванасць твораў; акцэнтаванне ўвагі на заганах грамадства: бюракратызме, крывадушнасці, перайманні чужых ідэалаў, інш.) вельмі выразна падкрэслівае якраз самабытнасць і

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

адрознасць рускага (крызіснасць свядомасці, пазначанай індывідуалізмам і трагізмам мадэрнісцкага светаўспрымання) і беларускага (актывізацыя працэсаў самаідэнтыфікацыі і ўсведамлення чалавекам свайго месца ў грамадстве) культурна-літаратурных працэсаў названага перыяду.

2. Самаідэнтыфікацыя асобы персанажа ў літаратурным тэксце мае сваю спецыфіку адлюстравання, паколькі з'яўляецца створанай аўтарам у рамках мастацкай умоўнасці. Літаратуразнаўчы аналіз патрабуе вылучэння пэўных параметраў і прынцыпаў, праз якія самаідэнтыфікацыя асобы раскрываецца ў творы. У «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева такімі параметрамі з'яўляюцца *ідэйныя падыходы і мастацкія спосабы раскрыцця асобы і яе ўнутранага стану, партрэта і характару, якія падаюцца праз наратарскае стаўленне, паводзіны і перадачу ўласных пачуццяў і разважанняў героя, праз узаемадзеянне з іншымі персанажамі ў працэсе камунікацыі*. Важным паказчыкам з'яўляюцца таксама *жанравыя стылёвыя прыярытэты* аўтараў. Такія прыярытэты выяўляюцца праз аналіз жанравай разнастайнасці «малой» прозы пісьменнікаў, а таксама праз вывучэнне пэўныя твораў з рысамі дакументальна-мастацкімі ды экспрэсіянісцкімі (М. Гарэцкі) і экспрэсіянісцка-публіцыстычнымі (Л. Андрэеў). Комплекснае вывучэнне ўсіх гэтых фактараў выяўляе іх непасрэдную ўзаемасувязь з самаідэнтыфікацыйнымі характарыстыкамі персанажаў, а таксама з увасобленымі ў прозе *філасофска-светапогляднымі дамінантамі* беларускага і рускага творцаў, якія вызначаюць стан асобы і яе самаідэнтыфікацыю ва ўмовах экзистэнцыйнага адчування адзіноцты і адчужанасці, ілюзорнасці свету, акцэнтаванага супрацьстаяння рацыянальнага і звышнатуральнага.

3. У «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева знайшлі выразнас адлюстраванне падзеі пачатку стагоддзя і іх уплыў на асобасную самаідэнтыфікацыю, крызісныя праявы якой маюць цесную сувязь з радыкальнымі зменамі як на анталагічным, аксіялагічным узроўнях, так і ў самой рэчаіснасці, у цэнтры і на памежжах Расійскай імперыі. У «малой» прозе абраных аўтараў асаблівае значэнне мае самаідэнтыфікацыя асобы падчас ваенных, рэвалюцыйных падзей і ва ўмовах сацыяльнага гвалту. Акрамя інварыянтнага для ўсёй сусветнай гуманістычнай традыцыі асэнсавання самаідэнтыфікацыі асобы на агульначалавечым, агульнамаральным узроўнях, пісьменнікі паказваюць і спецыфічна-нацыянальныя самаідэнтыфікацыйныя рысы, абумоўленыя рознымі культурна-гістарычнымі абставінамі. Так, выяўляецца крызіс самаідэнтыфікацыі рускага інтэлігента, прадвызначаны пагрозай

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

разбурэння Расійскай Імперыі, у «малой» прозе Л. Андрэева; у творах М. Гарэцкага названая падзея, наадварот, спрыяе ўздыму нацыянальнага самаўсведамлення беларусаў.

4. У «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева вылучаецца феномен «несапраўднай» ідэнтычнасці (тэрмін Л. А. Сафронавай), які ўвасабляецца ў тэкстах М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў дзвюх асноўных формах: «дваістай» свядомасці і маскі. Выяўляецца сувязь «дваістасці» свядомасці ў прозе Л. Андрэева найперш з дваістай чалавечай прыродай, у творах М. Гарэцкага – са спецыфічнай пазнакай беларускага менталітэту, акрамя сітуацый, у якіх асобе знешнімі абставінамі навязвалася дваісты стан. Вылучаюцца функцыі выкарыстання пісьменнікамі маскі: выкрыццё крывадушнасці героя, неадпаведнасць яго «я»–рэальнага створанаму вобразу ў сатырычных апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева; спроба дыстанцавацца ад уласнага вобраза «я» і адначасова прыцягнуць увагу да сваёй асобы ў эпістальных тэкстах Л. Андрэева.

5. У творах «малой» прозы М. Гарэцкага і Л. Андрэева самаідэнтыфікацыя асобы пазначана агульным рэгіянальным культурна-гістарычным кантэкстам. У аксіялагічным аспекце пісьменнікамі акцэнтуюцца пагроза страты чалавекам каштоўнасцей арыенціраў. Аднак гэтая праблема мае ў кожнага з аўтараў адрозную трактоўку. Так, у прозе Л. Андрэева выяўляецца асобасная ўстаноўка на адмаўленне ад усяго традыцыйнага, звыклага – як бунт супраць пазітывізму і «абывацельшчыны». У творах аўтара адбываецца выкрыццё фальшывых ідэалаў, адпостроўваюцца таксама іх наступствы для самаідэнтыфікацыі асобы, спробы актывізаваць самаідэнтыфікацыйныя працэсы ў свядомасці чалавека перадусім як прадстаўніка чалавечага роду, у глабальным гуманістычным сэнсе. Проза М. Гарэцкага адпостроўвае самаідэнтыфікацыйную накіраванасць асобы на свядомае захаванне і актуалізацыю традыцыйных нацыянальных каштоўнасцей, усведамленне дыялектычнага адзінства «дзвюх душ»; праблема самаідэнтыфікацыі асобы больш звязваецца з канкрэтнымі нацыянальна-культурнымі, сацыяльнымі, палітычнымі супярэчнасцямі, якія ціснуць на свядомасць і мараль чалавека. Выяўляецца канцэпцыя *індывідуалістычнага існавання* ў «малой» прозе і эпістальях Л. Андрэева, дзе станаўленне асобы адбываецца праз імкненне вылучыцца з асяроддзя і аддаленне ад рэальных жыццёвых абставін. У тэкстах «малой» прозы і эпістальях М. Гарэцкага прасочваецца канцэпцыя *суіснавання* чалавека з іншымі людзьмі і жыццёвымі рэаліямі. Самаідэнтыфікацыя чалавека адбываецца на шляху

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

суднясення сябе з асяроддзем і прыняцця сябе, іншых людзей і ўмоў існавання. Такая разнаветарнасць самаідэнтычнасці асобы ў творах рускага і беларускага пісьменнікаў абумоўлена рознанакіраванасцю сацыяльна-гістарычнага, нацыянальнага развіцця Расіі і Беларусі ў першай трэці XX ст.

Асабісты ўклад дысертанта

Дысертация з'яўляецца самастойным навуковым даследаваннем. Артыкулы, у якіх апублікаваны вынікі даследавання, напісаны без сааўтараў.

Апрабавыя дысертаты і інфармацыя аб выкарыстанні яе вынікаў

Асноўныя палажэнні дысертатычнага даследавання прайшлі публічную апрабавую ў якасці дакладаў на міжнародных і рэспубліканскіх навуковых і навукова-практычных канферэнцыях: V–VI, VIII–IX Міжнародных навукова-практычных канферэнцыях «Машэраўскія чытанні» (Віцебск, 29–30 верасня 2011 г., 27–28 верасня 2012 г., 16–17 кастрычніка 2014 г., 25 верасня 2015 г.); XII (57) Рэгіянальнай навукова-практычнай канферэнцыі студэнтаў і магістрантаў «Образование XXI века» (Віцебск, 29 сакавіка 2012 г.); XI Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай: да 900-годдзя Кірыла Тураўскага і 200-годдзя Тараса Шаўчэнкі» (Мінск, 24–26 кастрычніка 2013 г.); XIX (66) – XXIII (70) Рэгіянальных навукова-практычных канферэнцыях «Наука – образованию, производству, экономике» (Віцебск, 13–14 сакавіка 2014 г., 12–13 сакавіка 2015 г., 10–11 лютага 2016 г., 9–10 лютага 2017 г., 15 лютага 2018 г.); V–VI Міжнародных навукова-практычных канферэнцыях «Мир языков: ракурс и перспектива» (Мінск, 22 красавіка 2014 г., 22 красавіка 2015 г.); Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Войны и катастрофы XX века и их осмысление в белорусской, русской и мировой литературах» (Полацк, 16–17 мая 2014 г.); XIV Міжнароднай навуковай канферэнцыі «Узвышаўскія чытанні» (Мінск, 26 мая 2014 г.); XXII–XXV Міжнародных навуковых канферэнцыях Гарэцкіх чытаннях «Максім і Гаўрыла Гарэцкія: жыццё і творчасць» (Мінск, 26 чэрвеня 2014 г., 17 красавіка 2015 г., 16 чэрвеня 2016 г., 22 чэрвеня 2017); XV Міжнароднай канферэнцыі «Взаимодействие литератур в мировом литературном процессе. Проблемы теоретической и исторической поэтики» (Гродна, 18–20 верасня 2014 г.); Міжнародных навуковых чытаннях «Рэгіянальнае, нацыянальнае і агульначалавечае ў славянскіх літаратурах» (Гомель, 25–26 верасня 2014 г.); Чацвёртым

9 (ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

Міжнародным Кангрэсе даследчыкаў Беларусі (Коўна, 3–5 кастрычніка 2014 г.); Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Першая сусветная вайна ў народнай памяці і мастацкім адлюстраванні» (Мінск, 7–8 кастрычніка 2014 г.); V Міжнароднай навукова-практычнай моладзевай канферэнцыі «Научные стремления» (Мінск, 25–27 лістапада 2014 г.); Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі студэнтаў, аспірантаў і маладых вучоных «The Youth of the 21-st Century: Education, Science, Innovations» (Віцебск, 4 снежня 2014 г.); III Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі маладых вучоных «Мова і літаратура ў XXI стагоддзі: актуальныя аспекты даследавання» (Мінск, 27 сакавіка 2015 г.); Міжнароднай канферэнцыі «Куляшоўскія чытанні» (Магілёў, 16 красавіка 2015 г.); Міжнароднай навукова-практычнай канферэнцыі маладых філолагаў «Слова ў мове, маўленні, тэксце» (Брэст, 23 красавіка 2015 г.); Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Формирование и развитие национального самосознания в отражении белорусской, русской и зарубежных литератур» (Полацк, 15–16 мая 2015 г.); XXIV Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Язык и культура» (Кіеў, 22–25 жніўня 2015 г.); IX Рэспубліканскай навукова-практычнай Інтэрнэт-канферэнцыі магістрантаў, аспірантаў і маладых вучоных «Полесский регион и наука XXI века» (Мазыр, 26 чэрвеня 2015 г.); XII Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай: да 750-годдзя са дня нараджэння Дантэ Аліг’еры і 85-годдзя Уладзіміра Караткевіча» (Мінск, 22–24 кастрычніка 2015 г.); II Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі «Беларуская мова і літаратура ў славянскім этнакультурным кантэксце» (Віцебск, 19–20 лістапада 2015 г.); Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Беларуская літаратура ў культурнай прасторы сучаснага грамадства» (Мінск, 3–4 сакавіка 2016 г.); Міжнароднай навукавай канферэнцыі «Аксиологический диапазон художественной литературы» (Віцебск, 23–24 сакавіка 2017 г.). Агульная колькасць канферэнцый – 34.

Апублікаванасць вынікаў дысертацыі

Па тэме даследавання апублікавана 39 прац, у тым ліку 8 артыкулаў у навуковых крыніцах, рэкамендаваных ВАК Беларусі, і рэцэнзаваных замежных выданнях (4,2 арк.); 5 публікацый у навуковых зборніках (1,5 арк.); 25 публікацый матэрыялаў навуковых канферэнцый (5,4 арк.), вучэбна-метадычныя матэрыялы (0,8 арк.). Агульны аб’ём апублікаваных матэрыялаў складае 11,9 аўтарскага аркуша.

10 (ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

Структура і аб'ём дысертацыі. Праца складаецца з уводзінаў, агульнай характарыстыкі работы, трох раздзелаў, заключэння, бібліяграфічнага спісу, які налічвае 288 найменняў прац айчынных і замежных аўтараў, з якіх 39 – публікацыі суіскальніка, дадатку. Агульны аб'ём дысертацыі складае 133 старонкі. Асноўны тэкст займае 108 старонак, бібліяграфічны спіс – 25 старонак.

АСНОЎНЫ ЗМЕСТ ДЫСЕРТАЦЫІ

Першая глава «Самаідэнтыфікацыя асобы: тэарэтычны аспект» складаецца з двух раздзелаў.

У раздзеле 1.1 «Вывучэнне самаідэнтыфікацыі асобы ў літаратуразнаўстве» акрэслены літаратуразнаўчыя падыходы да названай праблемы ў працах А. У. Астахава, Н. В. Барабанавай, М. М. Бахціна, С. М. Есіна, С. С. Імяхелавай, Л. А. Сафронавай, інш.

У раздзеле 1.2 «Творчасць М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў літаратуразнаўчых даследаваннях» зроблены аналітычны агляд асноўных прац, у якіх паслядоўна вывучаецца творчасць М. Гарэцкага і Л. Андрэева. Адзначаецца ўздых у галіне гарэцказнаўства і запавольванне вывучэння спадчыны Л. Андрэева ў апошнія дзесяцігоддзі; акцэнтуюцца літаратуразнаўчыя «лакуны»: невывучанасць асобных пластоў творчасці (у прыватнасці, эпістальных тэкстаў) пісьменнікаў, малая прадстаўленасць кампаратыўных даследаванняў твораў М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў межах вывучэння ўсходнеславянскіх літаратур.

Другая глава «Малая» проза М. Гарэцкага і Л. Андрэева як вопыт алюстравання самаідэнтыфікацыі персанажа ў беларускай і рускай літаратурах першай трэці ХХ ст.» складаецца з трох раздзелаў і прысвечана выяўленню пэўных мастацкіх прынцыпаў алюстравання самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе беларускага і рускага класікаў.

У раздзеле 2.1 «Асноўныя спосабы перадачы самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева» ўвага засяроджваецца на ідэйных падыходах да алюстравання асобы і мастацкіх спосабах раскрыцця яе ўнутранага стану, партрэта і характару ў прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева. Ідэйныя падыходы робяцца відавочнымі праз наратарскае стаўленне, паводзіны, уласныя пачуцці і разважанні герояў, праз іх узаемадзеянне з іншымі персанажамі ў працэсе камунікацыі. Адназначна вылучаюцца асноўныя спосабы перадачы самаідэнтыфікацыі ў творах пісьменнікаў: «самапрэзентацыя» як героя-наратара, набліжанага

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)¹¹

да вобраза аўтара («Ідуць усе – іду я...», «Еду дамоў», М. Гарэцкага; «Ложь», «Проклятие зверя» Л. Андрэева: эпісталарыі абодвух пісьменнікаў), так і персанажа, больш дыстанцаванага ад постаці самога аўтара («Рассказ про Сергея Петровича», «Рассказ о семи повешенных», Л. Андрэева; «Маці», «Рунь» Гарэцкага); *наратарскае стаўленне* да персанажа (большасць «Сібірскіх абразкоў», «Скарб», «У 1920 годзе», «Сон» М. Гарэцкага; у мастацкай прозе Л. Андрэева распаўсюджанасці не атрымала, затое вельмі характэрна для лістоў рускага аўтара); *наўнасыць героя-«правакатара»*, што часта рэалізуецца праз увядзенне ў твор юродзівага, характэрнага для рускай культурна-літаратурнай традыцыі, або жабрака – беларускага традыцыйнага вобраза («Алёша-дурачок», «Хрыціане» Л. Андрэева; «Хадзяка», «Дурная», «Неразгаданыя людзі» М. Гарэцкага); *напружаная падзейнасць*. Творы абодвух аўтараў псіхалагізаваныя, шырока адлюстроўваюць палітру пачуццяў персанажаў, пры гэтым М. Гарэцкі актыўна выкарыстоўвае для перадачы самаідэнтыфікацыі асобы персанажа вобраз наратара: Л. Андрэеў пераважную ролю надае наведлістычнай падзейнасці.

У раздзеле 2.2 «**Жанрава-стыльвы аспект раскрыцця самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева**» выяўляюцца жанрава-стыльвыя прыярытэты аўтараў і іх уплыў на самаідэнтыфікацыйныя асаблівасці персанажаў. Звяртанне да «малой» апавядальнай формы, яе жанравая разнастайнасць у М. Гарэцкага і Л. Андрэева даюць магчымасці для шырокага аналізу варыянтаў самаідэнтыфікацыі асобы з розных пазіцый: самаўспрымання, набліжанага да ўласнага, аўтарскага (дзённікавыя запісы, лісты, замалёўкі); самаідэнтыфікацыі розных сацыяльных тыпаў праз апісанне псіхалагічнага стану персанажа (апавяданні); вывядзення дамінантаў характару героя з выпадковых сустрэч (нарысы); раскрыцця ўнутранага свету персанажа ў выніку збегу абставін, праз напружанасць дзеяння (навелы); дыдактычна-павучальнага асэнсавання асобы (легенды, сказы). Калі М. Гарэцкі ў «малой» прозе імкнецца да спасціжэння асобы і яе месца ў свеце праз прызму ўласнага вопыту, выкарыстоўваючы шырокія магчымасці фактаграфічнай, дакументальна скіраванай прозы, то для рускага пісьменніка характэрны іншасказальнасць, эмацыянальна-ацэначны стыль твораў, экспрэсіўнасць, шматузроўневая рэфлексія (асабліва ў эпісталарыях) і іншыя публіцыстычныя рысы.

У раздзеле 2.3 «**Самаідэнтыфікацыя асобы ў філасофска-светапоглядным асэнсаванні пісьменнікаў**» вывучаецца ўплыў на

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)²⁰

Таму найчасцей у мастацкай «малой» прозе назіраецца своеасаблівае маральнае «самаразбурэнне» асобы, якое прыводзіць да страты чалавекам самаідэнтычнасці, што прадвызначае вар'яцтва, смерць героя і г.д. («Рассказ о Сергее Петровиче», «Бездна», «Сын человеческий»). У эпісталарыях і мастацкай «малой» прозе М. Гарэцкага прасочваецца канцэпцыя суіснавання чалавека з іншымі людзьмі і жыццёвымі рэаліямі – нават калі гэта змрочна-фантасмагарычныя і абсурдныя рэаліі, адлюстраваныя Гарэцкім у больш аб'ёмных эпічных формах 1930-х гг.: дзённікавых запісах Лявоніуса Задумскаса, філасофскай алегорыі «Скарбы жыцця». Самаідэнтыфікацыя чалавека адбываецца на шляху суаднясення сябе з асяроддзем і прыняцця сябе, іншых людзей і ўмоў існавання («У лазні», «Роднае карэнне», «Рунь», «Ідуць усе – іду я»). У выніку фарміруецца маральна сталая асоба з высокім узроўнем асобаснай і сацыяльнай ідэнтычнасці. Адрозненні ў скіраванасці асобасных пошукаў М. Гарэцкага і Л. Андрэева былі сфарміраваны пад уплывам розных умоў нацыянальна-культурнага развіцця беларусаў і расіян на пераломе XIX і XX стагоддзяў [3; 4; 8; 16; 25].

Рэкамендацыі па практычным выкарыстанні вынікаў

Матэрыялы і вынікі навуковай работы могуць быць выкарыстаны для далейшага параўнальнага вывучэння беларускай і рускай літаратур першай трэці XX ст. і мяжы XX – XXI ст.ст., даследаванняў на сумежжы літаратуразнаўства і іншых дысцыплін гуманітарнага профілю (культуралогіі, сацыялогіі, філасофіі); пры стварэнні навучальных дапаможнікаў па гісторыі беларускай і рускай літаратур пазначанага перыяду, тэорыі літаратуры; у адукацыйнай практыцы.

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

СПІС ПУБЛІКАЦЫЙ ПА ТЭМЕ ДЫСЕРТАЦЫІ

Артыкулы ў выданнях, рэкамендаваных ВАК Рэспублікі Беларусь, і ў рэцэнзаваных замежных выданнях

1. Глазман, Л. Я. «Таямніцы жыццй» ў апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева / Л. Я. Глазман // Роднае слова. – 2014. – № 9. – С. 19–22.
2. Глазман, Л. Я. Асэнсаванне нацыянальнай праблематыкі ў кантэксце ваеннай катастрофы ў «малой» прозе М. Гарэцкага / Л. Я. Глазман // Вестник Полоцкого государственного университета. Сер. А, Гуманитарные науки. – 2014. – № 10. – С. 36–40.
3. Глазман, Л. Я. Адлюстраванне самаідэнтыфікацыі асобы ў апавяданнях Максіма Гарэцкага і Леаніда Андрэева / Л. Я. Глазман // Роднае слова. – 2015. – № 6. – С. 15–19.
4. Глазман, Л. Я. Праблема нацыянальнага самавызначэння ў апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева пра ваенныя і рэвалюцыйныя падзеі пачатку XX ст. / Л. Я. Глазман // Acta Albarruthenica. – Warszawa. Tom 15. – Warszawa: Katedra Białorutenistyki Uniwersytetu Warszawskiego, 2015. – С. 57–68.
5. Глазман, Л. Я. Самаідэнтыфікацыя асобы ў філасофскім асэнсаванні пісьменніка (на матэрыяле апавяданняў Леаніда Андрэева і Максіма Гарэцкага) / Л. Я. Глазман // Полымя. – 2015. – № 8. – С. 124–128.
6. Глазман, Л. Я. Проблема затрудненной идентичности в «малой» прозе Л. Андреева и М. Горьцкого / Л. Я. Глазман // Мова і культура. – Вып. 18. – Т. I (98). – Київ, 2015. – С. 36–41.
7. Глазман, Л. Я. Жанравы аспект адлюстравання самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева / Л. Я. Глазман // Białorutenistyka Białostocka, т. 7. – Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku, 2015. – С. 419–426.
8. Глазман, Л. Я. Проблема передачи нарраторской самоидентификации в эпистолярных Л. Андреева и М. Горьцкого [Электронный ресурс] / Л. Я. Глазман // Гуманитарный научный вестник. – 2018. – № 3. – С. 1–8. – Режим доступа: <http://naukavestnik.ru/doc/gv1803Glazman.pdf>. – Дата доступа: 30.03.2018.

Артыкулы ў навуковых зборніках

9. Глазман, Л. Я. Сацыяльныя парадоксы ў «малой» прозе Л. Андрэева і М. Гарэцкага / Л. Я. Глазман // Антропологические сдвиги переломных эпох и их отражение в литературе : сб. науч. ст. : в 2 ч. Ч. 1 / Гродн. гос.

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

ун-т им. Я. Купалы; ред. кол.: Т. Е. Автухович (гл. ред.) [и др.]. – Гродно : ГрГУ, 2014. – С. 196–201.

10. Глазман, Л. Я. Адлюстраванне нацыянальнай самасвядомасці ў апавяданні М. Гарэцкага «У 1920 годзе» / Л. Я. Глазман // Сб. науч. статей студентов, магистрантов, аспирантов / Белорус. гос. ун-т, Факультет международных отношений ; сост. С. В. Анцух ; под общ. ред. В. Г. Шадурского. – Минск : БГУ, 2015. – Вып. 14. – С. 193–195.

11. Глазман, Л. Я. Прэзентацыя асобы ў «малой» прозе Максіма Гарэцкага і Лёаніда Андрэева / Л. Я. Глазман // Актуальныя праблемы філалогіі і методыкі выкладання філалагічных дысцыплін : зб. навук. арт. / Магіл. дзярж. ун-т імя А. А. Куляшова ; пад агул. рэд. А. М. Макарэвіча. – Магілёў : МДУ імя А. А. Куляшова, 2015. – С. 127–132.

12. Глазман, Л. Я. Маска як праява несапраўднай ідэнтычнасці ў апавяданнях Леаніда Андрэева і Максіма Гарэцкага / Л. Я. Глазман // Слова ў мове, маўленні, тэксце : зб. навук. арт. / Брэсц. дзярж. ун-т : пад агул. рэд. Н. Р. Якубук; рэдкал.: Я. І. Абрамава [і інш.]. – Брэст : БрДУ, 2015. – С. 35–38.

13. Глазман, Л. Я. Ілюзія і рэальнасць у «малой» прозе Л. Андрэева і М. Гарэцкага // Аксиологический диапазон художественной литературы : сб. науч. ст. / Витеб. гос. ун-т ; сост. В. Ю. Боровко [и др.] ; под науч. ред. В. Ю. Боровко, О. В. Лапатинской. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова. – С. 46–48.

Матэрыялы на навуковых і навукова-практычных канферэнцыях

14. Глазман, Л. Я. Формализация социальных отношений в рассказах Л. Н. Андреева / Л. Я. Глазман // V Машеровские чтения : материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Витебск, 29–30 сентября 2011 г. / Витебский гос. ун-т; редкол.: А. П. Солодков (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2011. – С. 142–143.

15. Глазман, Л. Я. Пасхальные метаморфозы в рассказах Л. Н. Андреева / Л. Я. Глазман // Образование XXI века : материалы XII (57) Региональной научно-практической конференции студентов и магистрантов, Витебск, 29–30 марта 2012 г. / Витебский гос. ун-т; редкол.: А. П. Солодков (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2012. – С. 145–146.

16. Глазман, Л. Я. Саморазрушение личности в рассказах Л. Н. Андреева / Л. Я. Глазман // VI Машеровские чтения : материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Витебск, 27–28 сентября 2012 г. / Витебский гос. ун-т ; редкол.: А. П. Солюдов (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2012. – С. 224.

17. Глазман, Л. Я. Созидание человеком себя и мира в рассказах Л. Н. Андреева / Л. Я. Глазман // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай : да 900-годдзя Кірыла Тураўскага і 200-годдзя Тараса Шаўчэнкі : матэрыялы XI Міжнароднай навуковай канферэнцыі, Мінск, 24–26 кастрычніка 2013 г. : у 2 ч. Ч. 2 / пад рэд. Т. П. Казакавай. – Мінск, 2013. – С. 34–39.

18. Глазман, Л. Я. Художественное осмысление привычного существования в рассказах Л. Н. Андреева / Л. Я. Глазман // Наука – образованию, производству, экономике : материалы XIX (66) Региональной научно-практической конференции преподавателей, научных сотрудников и аспирантов, Витебск, 13–14 марта 2014 г. : в 2 т. / Вит. гос. ун-т ; редкол.: И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2014. – Т. 1. – С. 146–147.

19. Глазман, Л. Я. Вобраз іншаземца ў апавяданнях М. Гарэцкага «Амерыканец» і Л. Андрэева «Іншаземец» / Л. Я. Глазман // Мир языков : ракурс и перспектива : материалы V Международной научно-практической конференции, Минск, 22 апреля 2014 г. : в 2 т. / редкол.: Н. Н. Нижнева (отв. редактор) [и др.]. – Минск : БГУ, 2014. – Т. 1. – С. 176–181.

20. Глазман, Л. Я. Отражение сущности войны в рассказе Л. Н. Андреева «Ночной разговор» / Л. Я. Глазман // VIII Машеровские чтения : материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Витебск, 16–17 октября 2014 г. / Витебский гос. ун-т ; редкол.: И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2014. – С. 149–150.

21. Глазман, Л. Я. Дети в системе персонажей рассказов Л. Андреева / Л. Я. Глазман // Научные стремления – 2014 : сборник материалов V Международной научно-практической молодежной конференции (25–27 ноября 2014 года, Минск) / ООО «Лаборатория интеллекта» и Центр молодежных инноваций. – Минск : «Энциклопедикс», 2014. – С. 52–54.

22. Glazman, L. The Representation of the Foreigner in L. Andreyev's and M. Goretzky's Short Stories / L. Glazman // The Youth of the 21st Century : Education, Science, Innovations : materials of the International Conference for

Students, Postgraduates and Young Scientists; Vitebsk, December 4, 2014 / Vitebsk State University ; Editorial board.: I. M. Prischepa (editor in chief.) [and others]. – Vitebsk : VSU named after P. M. Masharov, 2014. – P. 168–169.

23. Глазман, Л. Я. Нацыянальнае і агульнаадукацыйнае ў вайсковых апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева / Л. Я. Глазман // Першая суветная вайна ў народнай памяці і мастацкім адлюстраванні: матэрыялы Міжнароднай навуковай канферэнцыі (Мінск, 7–8 кастрычніка 2014 г.) / прадм. і ўклад. С. Л. Гараніна ; навук. рэд. А. І. Лакотка ; Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі. – Мінск, 2014. – С. 160–163.

24. Глазман, Л. Я. Трансфармацыя вобразаў юродзівага і жабрака ў апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева / Л. Глазман // Максім і Гаўрыла Гарэцкія : жыццё і творчасць (да 100-годдзя Першай і 75-годдзя Другой суветных войнаў) : матэрыялы XXII Гарэцкіх чытанняў / Дзярж. музей гісторыі бел. літ., Рэспубліканскі фонд імя братоў Гарэцкіх, Цэнтр даследав. бел. культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі ; адк. рэд. Р. Гарэцкі. – Мінск : выд. В. Хурсік. 2014. – С. 59–64.

25. Глазман, Л. Я. Кризис идентичности в рассказах Л. Андреева «Сын человеческий» и М. Горького «Дурны настаўнік» / Л. Я. Глазман // Наука – образованию, производству, экономике: материалы XX (67) Региональной научно-практической конференции сотрудников и аспирантов, Витебск, 12–13 марта 2015 г. : в 2 т. / Вит. гос. ун-т; редкол. И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2015. – Т. 1. – С. 102–103.

26. Глазман, Л. Асаблівасці мадэрнісцкага светабачання ў апавяданнях Максіма Гарэцкага / Л. Глазман // Мова і літаратура ў XXI стагоддзі: актуальныя аспекты даследавання : матэрыялы III Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі маладых вучоных, Мінск, 27 сакавіка 2015 г. / рэдкал.: П. І. Навойчык (адк. рэд.) [і інш.]; Бел. дзярж. ун-т. – Мінск : БДУ, 2015. – С. 92–95.

27. Глазман, Л. Праблема дваістасці ў апавяданнях М. Гарэцкага і Л. Андрэева / Л. Глазман // Максім і Гаўрыла Гарэцкія : жыццё і творчасць (да 115-годдзя з дня нараджэння Гаўрылы Гарэцкага і 95-годдзя першага выдання «Гісторыі беларускае літаратуры» Максіма Гарэцкага) : матэрыялы XXIII Гарэцкіх чытанняў, Мінск, 17 красавіка 2015 г. / Дзярж. музей гісторыі бел. літ., Рэспубліканскі фонд імя братоў Гарэцкіх, Цэнтр даследав. бел. культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі ; Р. Гарэцкі (адк. рэд.). – Мінск, 2015. – С. 93–98.

28. Глазман, Л. Матыў ілюзорнасці ў апавяданнях Л. Андрэева і М. Гарэцкага / Л. Глазман // IX Машеровские чтения : материалы международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, Витебск, 25 сентября 2015 г. / Витебский гос. ун-т; редкол.: И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2015. – С. 160–162.

29. Глазман, Л. Праблема нацыянальнага адраджэння ў апавяданнях Максіма Гарэцкага пра ваенныя і рэвалюцыйныя падзеі / Л. Глазман // Чацвёрты Міжнародны Кангрэс даследчыкаў Беларусі : працоўныя матэрыялы / Том 4. – Kaunas, Lithuania, 2015. – С. 164–167.

30. Глазман, Л. Я. Асэнсаванне мінулага ў апавяданнях Максіма Гарэцкага / Л. Я. Глазман // Полесский регион и наука XXI века : материалы IX Респ. науч.-практ. интернет-конференции магистрантов, аспирантов и молодых ученых, Мозырь, 26 июня 2015 г. / Мозыр. гос. пед. ун-т имени И. П. Шамякина. – Мозырь : МГПУ имени И. П. Шамякина, 2015. – С. 95–97.

31. Глазман, Л. Я. Матыў выкрыцця ў сатырычных апавяданнях Л. Андрэева і М. Гарэцкага // Мир языков: ракурс и перспектива : материалы VI Междунар. науч. практ. конф., Минск, 22 апреля 2015 г. : в 7 т. / редкол.: Н. Н. Нижнева (отв. ред.) [и др.]. – Т. 5 – Минск : БГУ, 2015. – С. 26–28.

32. Глазман, Л. Я. «Малая» проза як форма адлюстравання самаідэнтыфікацыі асобы (на матэрыяле твораў Л. Андрэева і М. Гарэцкага) / Л. Я. Глазман // Беларуская мова і літаратура ў славянскім этнакультурным кантэксце: матэрыялы II Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі, Віцебск, 19–20 лістапада 2015 г. / Віц. дзярж. ун-т ; рэдкал.: Г. А. Арцямёнак (адк. рэд) [і інш.]. – Віцебск : ВДУ імя П. М. Машэрава, 2015. – С. 186–189.

33. Глазман, Л. Роля героя-«правакатара» ў апавяданнях Л. Андрэева і М. Гарэцкага / Л. Глазман // Наука – образованию, производству, экономике : материалы XXI (68) Региональной научно-практической конференции сотрудников и аспирантов, Витебск, 10–11 февраля 2016 г. : в 2 т. / Вит. гос. ун-т; редкол. И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2016. – Т. 1. – С. 117–118.

34. Глазман, Л. Асноўныя спосабы раскрыцця самаідэнтыфікацыі асобы ў апавяданнях Л. Андрэева і М. Гарэцкага / Л. Глазман // Славянскія літаратуры ў кантэксце сусветнай : да 750-годдзя са дня нараджэння Дантэ Аліг'еры і 85-годдзя Уладзіміра Караткевіча : матэрыялы XII Міжнароднай

навуковай канферэнцыі, Мінск, 22–24 кастрычніка 2015 г.: у 2 ч. Ч. 2 / пад рэд. Г. М. Бутырчык. – Мінск : БДУ, 2016. – С. 202–208.

35. Глазман, Л. Самаідэнтыфікацыя асобы ў «Сібірскіх абразках» Максіма Гарэцкага / Л. Глазман // Максім і Гаўрыла Гарэцкія : жыццё і творчасць (да 95-годдзя з дня нараджэння Галіны Максімаўны Гарэцкай і 50-годдзя вяртання на Беларусь Гаўрылы Іванавіча Гарэцкага) : матэрыялы XXIV Гарэцкіх чытанняў, Мінск, 16 чэрвеня 2016 г. / Дзярж. музей гісторыі бел. літ., Рэсп. фонд імя братоў Гарэцкіх, Цэнтр даслед. беларус. культуры, мовы і літ. НАН Беларусі ; Р. Гарэцкі (адк. рэд.). – Мінск, 2016. – С. 84–88.

36. Глазман, Л. Специфика национального самосознания в «малой» прозе Л. Андреева / Л. Глазман // Наука – образованию, производству, экономике : материалы XXII (69) Региональной научно-практической конференции сотрудников и аспирантов, Витебск, 9–10 февраля 2017 г. : в 2 т. / Вит. гос. ун-т; редкол. И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2017. – Т. 1. – С. 120–121.

37. Глазман, Л. Самаідэнтыфікацыя асобы ў паслярэвалюцыйныя часы ў «малой» прозе Л. Андрэева і М. Гарэцкага / Л. Глазман // Максім і Гаўрыла Гарэцкія. Жыццё і творчасць : (прывячаецца літаратурна-мастацкай і навуковай дзейнасці братоў Гарэцкіх) : матэрыялы XXV Гарэцкіх чытанняў, Мінск, 22 чэрвеня 2017 г. / Дзярж. музей гісторыі бел. літ., Цэнтр даследав. беларус. культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі ; рэдкал.: Р. Гарэцкі (адк. рэд.) [і інш.]. – Мінск : РІВШ, 2017. – С. 55–60.

38. Глазман, Л. Самаідэнтыфікацыя асобы ў эпісталах Л. Андрэева і М. Гарэцкага (жанрава-стылёвы аспект) / Л. Глазман // Наука – образованию, производству, экономике : материалы XXIII (70) Региональной научно-практической конференции сотрудников и аспирантов. Витебск, 15 февраля 2018 г. : в 2 т. / Вит. гос. ун-т; редкол. И. М. Прищепа (гл. ред.) [и др.]. – Витебск : ВГУ имени П. М. Машерова, 2018. – Т. 1. – С. 139–140.

Вучэбна-метадычныя матэрыялы

39. Глазман, Л. Я. Культурна-гістарычная школа / Л. Я. Глазман // Металогія літаратуразнаўчых даследаванняў : вучэб.-метад. матэрыялы для магістрантаў філал. фак. / Л. Д. Сінькова [і інш.] ; пад рэд. Л. Д. Сіньковай. – Мінск : БДУ, 2016. – С. 26–36.

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)²⁷

РЭЗЮМЭ

Глазман Любоў Якаўлеўна

Самаідэнтыфікацыя асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і

Л. Андрэева

Ключавыя словы: беларуская проза, руская проза, кампаратыўны аналіз, самаідэнтыфікацыя асобы, эпісталярый, нацыянальна-культурная спецыфіка, «ускладнёная» ідэнтычнасць, «дваістасць» свядомасці, маска.

Мэта даследавання: вызначэнне мастацкіх формаў самаідэнтыфікацыі асобы ў «малой» прозе М. Гарэцкага і Л. Андрэева ў аспекце кампаратыўнага аналізу.

Метады даследавання. Зварот да параўнальна-гістарычнага метад, тэорыі кампаратыўнага вывучэння літаратурных з’яў дазваляюць суаднесці творчыя пазіцыі М. Гарэцкага і Л. Андрэева з улікам адрозных культурна-літаратурных традыцый; выкарыстанне культурна-гістарычнага метад і элементаў кантэкстуальнага аналізу дае магчымасць даследаваць творчую спадчыну абраных аўтараў з улікам рэалій першай трэці XX стагоддзя.

Атрыманыя вынікі і іх навізна. У дысертацыі ўпершыню ў параўнальным аспекце, на матэрыяле «малой» прозы М. Гарэцкага і Л. Андрэева, вылучаны мастацкія выявы самаідэнтыфікацыі асобы персанажаў у суаднесенасці з нацыянальна-культурнай спецыфікай беларускай і рускай літаратурнай класікі; вызначаны асноўныя ідэйна-мастацкія прынцыпы, раскрыты аксіялагічны, нацыянальны, сацыяльны аспекты адлюстравання самаідэнтыфікацыі асобы ў творах М. Гарэцкага і Л. Андрэева з выяўленнем спецыфічных і падобных аўтарскіх інтэнцый; істотна ўдакладнены і паглыблены веды пра рэаліі беларуска-рускіх узаемасувязей з пункту гледжання літаратуразнаўства XXI ст.

Рэкамендацыі па выкарыстанні атрыманых вынікаў. Матэрыялы і вынікі навуковай работы могуць быць выкарыстаны для далейшага параўнальнага вывучэння беларускай і рускай літаратур першай трэці XX ст. і мяжы XX – XXI ст.ст., даследаванняў на сумежжы літаратуразнаўства і іншых дысцыплін гуманітарнага профілю (культуралогіі, сацыялогіі, філасофіі); пры стварэнні навучальных дапаможнікаў па гісторыі беларускай і рускай літаратур пазначанага перыяду, тэорыі літаратуры; у адукацыйнай практыцы.

Галіна прымянення: літаратуразнаўства (гісторыя літаратуры, тэорыя літаратуры); дысцыпліны гуманітарнага профілю (сацыялогія, філасофія, культуралогія).

(ОЗНАКОМИТЕЛЬНЫЙ ФРАГМЕНТ)

РЕЗЮМЕ

Глазман Любовь Яковлевна

Самоидентификация личности в «малой» прозе М. Горьцкого и Л. Андреева

Ключевые слова: белорусская проза, русская проза, самоидентификация личности, эпистолярный, национально-культурная специфика, радикальные социальные изменения, «затрудненная идентичность», «двойственность» сознания, маска.

Цель исследования: определение художественных форм самоидентификации личности в «малой» прозе М. Горьцкого и Л. Андреева в аспекте компаративного анализа.

Методы исследования. Обращение к сравнительно-историческому методу, теории компаративного изучения литературных явлений позволяют соотнести творческие позиции М. Горьцкого и Л. Андреева с учетом разных культурно-литературных традиций; использование культурно-исторического метода и элементов контекстуального анализа дает возможность исследовать творческое наследие выбранных авторов с учетом реалий первой трети XX века.

Полученные результаты и их новизна. В диссертации впервые в сравнительном аспекте, на материале «малой» прозы М. Горьцкого и Л. Андреева, выделены художественные формы самоидентификации личности персонажей в соотнесенности с национально-культурной спецификой белорусской и русской литературной классики; определены основные идейно-художественные принципы, раскрыты аксиологический, национальный, социальный аспекты изображения самоидентификации личности в произведениях М. Горьцкого и Л. Андреева с выявлением специфичных и сходных авторских интенций; существенно уточнены и углублены знания о реалиях белорусско-русских взаимосвязей с точки зрения литературоведения XXI века.

Рекомендации по использованию полученных результатов.

Материалы и результаты научной работы могут быть использованы для дальнейшего сравнительного изучения белорусской и русской литератур первой трети XX в. и рубежа XX – XXI вв., исследований на границе литературоведения и других дисциплин гуманитарного профиля (культурологии, социологии, философии); при написании учебных пособий по истории белорусской и русской литератур указанного периода, теории литературы; в образовательной практике.

Область применения: литературоведение (история литературы, теория литературы); дисциплины гуманитарного профиля (социология, философия, культурология).

SUMMARY

Liubou Hlazman

Self-identification in M. Haretsky's and L. Andreyev's short stories

Key words: Belarussian prose, Russian prose, self-identification, short stories, epistolaries, national and cultural specifics, radical social changes, «impeded» identity, «duality» of consciousness, mask.

The aim of the research is definition of artistic forms of self-identity in M. Goretsky's and L. Andreev's short stories in the aspect of comparative analysis.

Research methods. The use of the comparative-historical method, the theory of comparative study of literary phenomena allows us to correlate M. Haretsky's and L. Andreyev's creative positions with the consideration of different cultural and literary traditions: the use of the cultural-historical method and elements of contextual analysis makes it possible to explore the creative heritage of the authors, taking into account the realities of the first third of the twentieth century.

The scientific novelty and the research results.

In the thesis for the first time the artistic forms of self-identification of the characters' personality are revealed in correlation with the national and cultural specifics of the Belarussian and Russian literary classics in comparative aspect on the material of M. Haretsky's and L. Andreyev's short stories; the main ideological and artistic principles are defined; the axiological, national, social aspects of the self-identification image in M. Goretsky's and L. Andreev's works are revealed, individual and similar author intentions are investigated; knowledge of the realities of the Belarussian-Russian interrelations are clarified and deepened substantially in terms of literary criticism of the XXI century.

Usage recommendations. The results can be used for further comparative study of the Belarussian and Russian literatures of the first third of the 20th century and the turn of the 20th – 21st centuries, for studies on the boundaries of literary studies and other humanitarian disciplines (culturology, sociology, philosophy); for writing textbooks on the history of Belarussian and Russian literature of this period, on the theory of literature; in educational practice.

The application area. Literary criticism (history of literature, theory of literature); disciplines of a humanitarian profile (sociology, philosophy, cultural studies).

